Handleiding startgesprek PD-leerlingentraject op de school

Inleiding

In dit document wordt informatie gegeven over de inhoud van het startgesprek van het *PD-leerlingentraject* en de rollen die de verschillende betrokkenen daarin hebben. Deze handleiding is bestemd voor de ib'er, behandelaar en casemanager die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het goede verloop van het gesprek.

Het startgesprek markeert de start van het *PD-leerlingentraject*, waarbij alle betrokken aanwezig zijn. Aan de ouders wordt uitgelegd wat het *PD-leerlingentraject* inhoudt en waarom hun zoon of dochter daarvoor in aanmerking komt. Een belangrijk onderdeel van het gesprek is het bespreken van het Geïntegreerd Behandelplan Preventieve Dyslexiezorg voor de leerling en de taken die eenieder hierin heeft. Ook worden afspraken gemaakt voor het vervolg van het traject en – zeer cruciaal voor het welslagen van het PD-traject – worden data vastgelegd voor alle gezamenlijke overleggen tijdens het hele traject.

Vooraf:

Uitnodigen van de deelnemers aan het startgesprek

De casemanager ziet er samen met de school op toe dat een datum vastgelegd wordt voor het startgesprek. De school nodigt de ouders/verzorgers uit. De behandelaar stelt voorafgaand aan het startgesprek een concept-behandelplan op, op basis van de door de school aangeleverde gegevens.

Afspraken over gespreksleiding en de aanwezigheid van de juiste documenten

Belangrijk is om van te voren af te spreken wie dit startgesprek leidt. Bij voorkeur is dit de interne begeleider (ib'er) of leesspecialist van de school, of iemand anders als dit is afgesproken. De gespreksleider ziet erop toe dat alle betrokkenen voldoende aan het woord komen en dat de gezamenlijk opgestelde aanpak voor iedereen helder is.
De rollen en taken zijn als volgt:

- De casemanager verheldert het *PD-leerlingentraject:* wat houdt het in en waarom is deze werkwijze bedacht?
- De behandelaar neemt het concept-handelingsplan mee op papier (voor iedereen), neemt de leiding bij het bespreken ervan en draagt er – samen met de ib'er en leerkracht – zorg voor dat de ouders goed hun verhaal kunnen doen.
- Ook is belangrijk om van te voren af te spreken wie de uitleg geeft over Bouw!: bij voorkeur is dat de school, maar als deze nog niet helemaal ingewijd is, kan de casemanager deze uitleg geven.

Naast het concept handelingsplan (behandelaar) is het handig om ook de verslaglegging van het intakegesprek (casemanager) en de aanmelding van de leerling (school) bij de hand te hebben. Met betrekking tot Bouw! neemt diegene die de uitleg geeft de informatiefolders voor Bouw! (voor ouders en school) mee.

Startgesprek PD-leerlingentraject

Het startgesprek is het eerste inhoudelijke gesprek van het *PD-leerlingentraject,* waarbij alle betrokkenen aanwezig zijn.

Deelnemers aan het startgesprek: de betrokken leerkracht(en), de ib'er/leesspecialist, de behandelaar, de ouders/verzorgers en de casemanager.

Doel van het gesprek: kennismaking, verheldering van het preventieve traject en het opstellen van de doelen voor het *Geïntegreerd Behandelplan Preventieve Dyslexiezorg* (GBPD).

Belangrijk
Besteed tijdens het startgesprek expliciet aandacht aan het *innovatieve*, *preventieve* én *integrale* karakter van het traject. Onderwijs, zorg en ouders werken SAMEN en door de leerling gedurende een half jaar - in onderlinge afstemming - een preventief behandeltraject aan te bieden, wordt duidelijk of de leerling beter af is met een voortzetting van dat traject in het onderwijs óf met een verwijzing naar de vergoede zorg. De follow-up mogelijkheid wordt hierbij ook aangestipt, evenals de mogelijkheid dat er bij complexe problematiek diepgaander onderzoek noodzakelijk kan zijn.

Kennismaking en verheldering van rollen en traject

Alle betrokkenen maken (nader) kennis met elkaar en ieders rol wordt nader toegelicht:

- **Casemanager** legt uit hoe het PD-traject in elkaar zit en belicht de eigen rol: vanuit bovenschools perspectief monitoren van het leerlingentraject, bijwonen van evaluatiegesprekken en ondersteunend voor de school op het gebied van lezen, spellen en dyslexie;
- **Behandelaar** stemt het preventieve behandeltraject af met school en ouders, legt dit vast in het plan (GBPD), voert een keer per week de preventieve behandeling samen met de leerkracht(en) uit, stuurt sessieverslagen naar school en ouders, verzamelt alle data voor de tussentijdse evaluatie, de eindevaluatie en de besluitvormingsprocedure.
- **Leerkrachten** voeren het behandelplan een keer per week samen met de behandelaar uit, de rest van de week werken ze zelfstandig verder aan de gezamenlijk afgesproken aanpak, daarbij ondersteunt door ib'er/leesspecialist van de school. Zij houden ouders op de hoogte, ondersteunen hen als dat nodig is. Leerkrachten zijn partner in de uiteindelijke besluitvormingsprocedure.
- **Ib'er en/of leesspecialist** ondersteunen de leerkrachten, zorgen voor LVS-data, leggen afspraken van de overleggen vast (in afstemming met de behandelaar). Zij zijn partner in de uiteindelijke besluitvormingsprocedure. Daarenboven zijn ze gesprekspartner voor de casemanager als het gaat om school- of groepsontwikkeling op het gebied van lezen, spellen, dyslexie.
- **Ouders/verzorgers**: brengen hun eigen 'verhaal' in, worden meegenomen in de voorgestelde aanpak en stemmen af met leerkracht en behandelaar over de ondersteuning die zij zelf thuis kunnen bieden. Zij hebben een eigen inbreng in de uiteindelijke besluitvormingsprocedure.

Bespreken van ingrediënten van het Geïntegreerd Behandelplan Preventieve Dyslexiezorg (GBPD)

De behandelaar heeft op basis van de door de school aangeleverde intakegegevens een concept behandelplan (GBPD) opgesteld. In een open gesprek wordt dit tijdens het startgesprek besproken en in onderling overleg aangevuld. De behandelaar neemt hierbij het voortouw en probeert een zo goed mogelijk integratief beeld (volgens het dynamisch ontwikkelingsmodel) te verkrijgen van zowel leerling als context (zie bijlage). Daarbij krijgen ouders/verzorgers en de school ruim de kans om hun 'verhaal' te vertellen. Vanuit het unieke verhaal van leerling en context is iedereen actief betrokken bij de concrete invulling van de verschillende onderdelen van het behandelplan. Belangrijk is, dat er een realistisch en haalbaar plan wordt opgesteld, dat door iedereen gedragen wordt.

De volgende zaken komen aan de orde:

- Aanleiding voor het PD-traject en algehele doelstelling van het traject voor deze leerling
- Hulpvraag van leerling, school en ouder(s)/verzorger(s);
- Beginsituatie van leerling, school en ouder(s)/verzorger(s);
- Beschermende en belemmerende factoren van leerling, school en ouder(s)/verzorger(s);

- Reeds geboden hulp: op school, thuis, externe hulpverleners;
- Integratief beeld (dynamisch ontwikkelingsmodel)
- Doelen en handelingsafspraken voor alle betrokkenen: leerling, behandelaar, school en ouder(s)/verzorger(s) gericht op:
  - Optimaliseren en compenseren op het gebied van lezen
  - Optimaliseren en compenseren op het gebied van spellen
  - Attitude en beleving
- Communicatie over de voortgang:
  - Behandelaar maakt een verslag van iedere gezamenlijke behandeling (sessie)
  - School en ouders interacteren hierop
- Wijze van evalueren (tussentijds/eind op school) en besluitvorming (inclusief eindverslag); (er wordt uitgelegd dat er ook MDO (MultiDisciplinairOverleg) plaatsvindt en wat daar de functie van is)
- Praktische afspraken en planning

De behandelaar legt uit dat er op een systematische manier orde aangebracht dient te worden in het geheel aan kenmerken van de leerling én van de context (school en thuis). Om deze ordening op een systematische manier te kunnen aanbrengen, wordt er bij de PD-methodiek gewerkt met een model, het dynamisch ontwikkelingsmodel. In deel 3 van dit boek, is het Dynamisch Ontwikkelingsmodel (Pennington, 2002) nader uitgewerkt en wordt onderbouwd, waarom er binnen de PD-methodiek voor dit model is gekozen.

Bespreken Integratief beeld

De behandelaar legt uit, dat er in het dynamisch ontwikkelingsmodel wordt uitgegaan van het gegeven dat dyslexie een ontwikkelingsstoornis is, die zich vanaf het begin voordoet en dat daar meestal meerdere factoren aan ten grondslag liggen. Factoren gelegen in de leerling zijn onder andere: aanleg, hersenenfunctie, cognitieve en affectieve processen. Factoren die mede door de context worden bepaald zijn gelegen in de thuisomgeving (erfelijkheid van dyslexie, mate van ondersteuning) en de school (kwaliteit van het lees- en spellingonderwijs, kunnen omgaan met verschillen). Al deze factoren werken op elkaar in en zijn medebepalend voor de behandeling. In het *PD-leerlingentraject* wordt volgens deze dynamische benadering gewerkt, waarbij er tevens van uitgegaan wordt dat er niet moet worden afgewacht en dat er van meet af aan specialistische en betrouwbare kennis moet worden ingezet. Dat is dan ook de reden waarom de behandelaar zo vroeg wordt betrokken en dat de preventieve behandeling samen met school en ouders wordt vormgegeven.

De behandelaar bespreekt samen met de betrokkenen welke verklarende en op elkaar inwerkende condities medebepalend zijn en hoe de beschermende en risicofactoren van leerling én de context daarop inwerken. In feite is er sprake van een groot aantal puzzelstukjes - aangeleverd door professionals, ouders, de leerling zelf - die tezamen bijdragen aan het vormen van het complete verhaal. Welke specifieke aanpak(ken), varianten en combinaties in de concrete situatie het meest geschikt zijn, is mede afhankelijk van de analyse van het volledige verhaal.

Voor het bepalen van dit integratieve beeld van de leerling is ten behoeve van de PD-methodiek een leidraad ontwikkeld (zie: bijlage).

Bouw! als standaard onderdeel van de PD-methodiek

Tijdens het startgesprek wordt de start en uitvoering van het ICT-programma Bouw! (standaard onderdeel van de PD-interventies) besproken.

Om meteen bij de start van het *PD-leerlingentraject* te kunnen beginnen met Bouw! dienen een aantal voorbereidingen plaats te vinden. Bij voorkeur neemt de ib'er/leesspecialist van de school hierin het voortouw en worden er concrete afspraken gemaakt voor training en afstemming. Mocht dit nog niet lukken (omdat de school nog te weinig bekend is met Bouw!) dan neemt de casemanager dit over.

Ouders krijgen *informatiefolder Bouw! voor ouders* en met hen wordt afgesproken hoe de instructie verder zal verlopen. Veelal volgen ze een training en krijgen ze uitleg van de Bouw!-coördinator van de school.

Indien de school al bekend is met Bouw! wordt tijdens het startgesprek de inrichting van het Bouw!-traject met ouders, behandelaren en casemanager gedeeld. De concrete aanpak, die is voorzien voor de leerling wordt besproken. Indien de school nog lerende is in de uitvoering en implementatie van Bouw!, wordt besproken hoe de casemanager en de projectleider-Bouw! de school daarin kan ondersteunen. Indien de school nog niet beschikt over de *informatiefolder voor Bouw! voor scholen*, wordt deze uitgereikt. De behandelaar legt uit, dat bij het geheel aan toetsgegevens ook de resultaten en logboekgegevens van Bouw! worden meegenomen tijdens de evaluaties van het *PD-leerlingentraject*.

In deel 2 van dit boek is een aparte sectie opgenomen over de uitvoering en implementatie van Bouw! Daar wordt ook nader onderbouwd waarom er binnen de PD-methodiek gekozen is voor Bouw! en hoe de ondersteuning voor dit programma (praktijk en beleid) concreet vorm heeft gekregen.

Geïntegreerd Behandelplan Preventieve Dyslexiezorg (GBPD)

De behandelaar legt uit, dat het concept-behandelplan - dat tijdens dit startgesprek is besproken - aangevuld wordt op basis van de gezamenlijk opgestelde contouren van het integratief beeld en de afspraken die er met school en de ouders gemaakt zijn. De behandelaar legt ook uit waarom binnen de PD-methodiek gekozen is voor deze integrale opzet.

Het geïntegreerde karakter van het plan is erin gelegen dat hulpvragen, beginsituatie, beschermende en belemmerende factoren niet alleen voor de leerling worden beschreven, maar ook voor de school en ouders. Hetzelfde geldt voor de te behalen doelstellingen, die worden geformuleerd op alle niveaus: leerlingenniveau (bijvoorbeeld vergroten van letterkennis), op schoolniveau (ondersteuning op ON1-ON2-ON3), op het niveau van de behandelaar (ON3 specifiek afgestemd op de leerling) en ouders (werken met Bouw!). Vastgelegd wordt hoe de resultaten worden gemeten (met welke toetsen, observaties, gesprekken) en wanneer en met wie wordt geëvalueerd. Alle praktische afspraken worden tevens vastgelegd in het plan.

De behandelaar legt verder uit, dat het preventief behandelplan een groeidocument is, dat op basis van de bevindingen van de concrete behandelsessies en evaluaties – zonodig – wordt bijgesteld. De behandelaar zegt toe, er steeds voor te zorgen dat deze bijstellingen worden vastgelegd. Met de school wordt afgesproken hoe de school dit plan integreert in de groepsplannen of andere documenten die de school voor het volgen van de leerlingen hanteert. Met de ouders wordt afgesproken hoe zij deelgenoot gemaakt worden van en kennis kunnen nemen van het plan. Scholen verschillen en ouders ook, daarom is hier altijd sprake van maatwerk, aansluitend bij de mogelijkheden van de school en de ouders.

De behandelaar neemt het conceptplan weer in (dit om verwarring te voorkomen) en zegt toe dat alle betrokkenen het bijgestelde plan (of relevantie delen daaruit) krijgen, voorafgaand aan de eerste behandelperiode. Ook wordt besproken hoe de bijstellingen en evaluatiegegevens gaandeweg het traject worden aangevuld en gecommuniceerd.

Praktische en organisatorische afspraken

In praktische zin is het startgesprek een cruciaal *planningsmoment*. Omdat er zoveel personen bij betrokken zijn, moeten aan het begin van het traject goede afspraken worden gemaakt. Het moet voor iedereen helder zijn dat – wanneer dit niet gebeurt of wanneer men zich er niet aan houdt – stagnatie en kwaliteitsverlies het gevolg kunnen zijn.

Afstemmen agenda's (zie ook: onderstaand overzicht)

- plannen van de tussentijdse evaluatie op school (na 8 à 9 weken). Hierbij rekening houden met de toetsmomenten van de school.
- Plannen van een eindevaluatie op school (na ongeveer een half jaar) als alle toetsgegevens (school en behandelaar) voorhanden zijn.

NB: Buiten het startgesprek om plant het behandelinstituut de MDO-overleggen, voorafgaand aan de evaluaties op school.

Toesturen en beheer documenten

- *Behandelplan (GBPD)*: de behandelaar geeft aan wanneer het plan wordt gestuurd en in welke vorm (digitaal/papier/AVG-proof). Dit is mede afhankelijk van de aanvang van het *PD-leerlingentraject*: hiervoor wordt een startdatum vastgesteld en het plan wordt daaraan voorafgaand gestuurd.
- *Sessieverslagen:* Afgesproken wordt hoe en wanneer de behandelaar de sessieverslagen naar school en ouders stuurt (meestal per mail) en hoe de interactie verloopt.
- *Ontbrekende gegevens*: voor het geval dat is gebleken dat er nog gegevens of documenten toegestuurd moeten worden (door ouders, school) worden daarover afspraken gemaakt.

Planning overleg PD-leerlingentraject

Gezamenlijk worden data, tijdstippen en locatie van de vervolgoverleggen vastgesteld.

Planning voor overleg	Datum	Tijdstip	Locatie
Startgesprek school			School
Tussentijds MDO*			Behandelpraktijk
Tussentijdse evaluatie op school			School
Eind MDO*			Behandelpraktijk
Eindevaluatiegesprek op school			School
Definitieve besluitvorming			School
Andere afspraken			

*MDO: MultiDisciplinairOverleg van hoofd/regiebehandelaars en behandelaars.

Er worden afspraken gemaakt over wie de planning monitort en wie bij alle betrokkenen (ruim voor een volgend overleg) de data in herinnering roept.

Aan het eind van het gesprek moet voor iedereen helder zijn wat hem of haar te doen valt. Eventuele onduidelijkheden worden besproken. Indien er meer uitleg nodig is, worden daarvoor aanvullende afspraken gemaakt.

Buiten het startgesprek om plant het behandelinstituut de Multi-Disciplinaire Overleggen (MDO), voorafgaand aan de evaluaties op school.

Voor de casemanager geldt dat het opgestelde preventief behandelplan uitgangspunt vormt voor monitoring van het *PD-leerlingentraject* en tevens voor het *PD-schoolontwikkelingstraject* dat al tijdens het intakegesprek globaal met de school is besproken. Als dit nog niet gebeurd is, maakt de casemanager een afspraak voor het *startgesprek* voor het *PD-schoolontwikkelingstraject*, dat door de ib'er/leesspecialist verder geregeld wordt op de school.

Bijlage: Bepalen van integratief beeld van leerling en context in het PD-leerlingentraject

Leidraad voor bepalen integratief beeld (dynamisch ontwikkelingsmodel)

Probleemsituatie: hardnekkige lees- en spellingproblemen met gerede kans op doorverwijzing naar de vergoede zorg.

Uitgangspunt: Wacht nooit op genoeg achterstand en gebleken hardnekkigheid, want dan ben je te laat. Je moet er véél eerder bij zijn, met méér expertise.

Opvattingen over dyslexie

- Dyslexie is een ontwikkelingsstoornis vanaf het begin
- Geen enkelvoudige stoornis maar multifactorieel (daarom een beschrijvende definitie)
- Geen standaard diagnose, geen standaardbehandeling → expertise en samenwerking nodig

Gedrag

- Je ziet 'iets': een teveel of een te weinig aan gedrag
- Individueel bepaald en/of door de omgeving bepaald

Dynamisch model

- Hoe ontwikkelt zich een ontwikkelingsstoornis
- Dynamisch: alles werkt op elkaar in/per individu en context anders

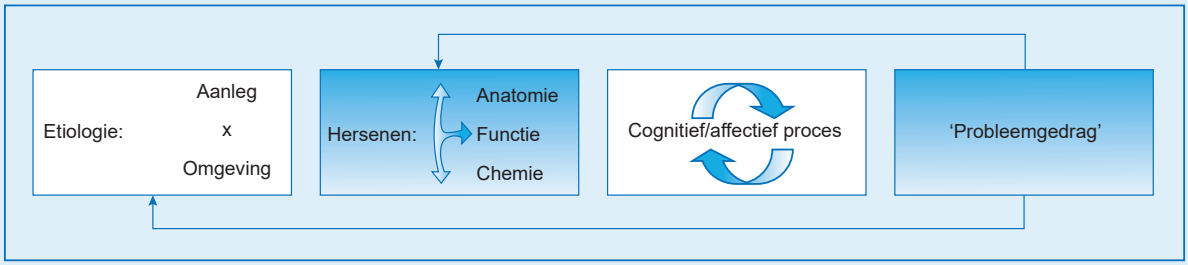

Dynamisch model voor het ontstaan van ontwikkelingsproblemen (zie: Ruijssenaars, Minnaert & Ghesquière, 2014; Pennington, 2002).

Oorzaken

- Denken in één oorzaak is niet aangewezen, meervoudige oorzaken
- Iedere oorzaak heeft een eigen 'gewicht'
- Ook oorzaken werken dynamisch op elkaar in
- Onderwijs en thuis is ook omgeving: kan gedrag versterken of tegenwerken

Preventieve behandeling

- Verwachtingen m.b.t. concrete interventies, de te behalen effecten en de reactie van de leerling, mede afgezet tegen wat er al eerder gedaan is?
- Van meet af aan expertise inzetten: goede, valide en betrouwbare kennis en vaardigheden wordt ingezet voor het te kiezen behandeltraject met regelmatige evaluatie met het model als leidraad

Samenwerken

- Leerkracht, ouders en specialist zijn één team (leerlingen zoveel als mogelijk betrekken)
  - Specialist is iemand die de specialistische kennis en vaardigheden heeft die nodig zijn
  - Leerkracht is de spil, moet greep krijgen en houden én durven vragen!
  - Ouders zijn 'kenner' van hun kind en hun verhaal moet worden gehoord.